

L.H. WIENER

**Z^{DE}
ZOETE
INVAL**

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, februari 2020

© L.H. Wiener

Omslagontwerp Suzan Beijer

Omslagbeeld © Magdalena Wasiczek / Trevillion Images

Typografie binnenwerk Perfect Service

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 929 2891 7

NUR 320

www.uitgeverijpluim.nl

INHOUDSOPGAVE

De zoete inval	7
Ippon	26
Moederdag	35
Freek	43
AAAAA	45
Zwerver	47
Over niet anoniem passeren	49
Life imitates art	52
Jonge kauw te Katwoude	57
Komt tijd, komt onraad	63
De dood in Zandvoort	67
Buizerd	71
Uilen	80
Brief aan A.L. Snijders	83
Brief aan F. Starik	88
Een kimono staat mij goed	91
Familieportret	96
La vie devant soi	106

DE ZOETE INVAL

Het was in de klamme namiddag van 18 juni 2013. Ik stond met mijn rug naar de etalage van de vissportzaak in de Spaarnwouderstraat, waar ik even tevoren een portie maden had gekocht. Maden, je kunt niet zonder, tenminste niet als staren in het water naar een traag dansende dobber een rustgevend effect op je brein heeft. Ook heilzaam in deze zin zijn handwasjes en langzaam aard-appels schillen.

En terwijl ik het groene plastic bakje in de zak van mijn jack duwde en met dezelfde hand naar mijn sleutels tastte, werd mijn blik getrokken naar de etalage van een furniturenwinkeltje aan de overzijde van de straat. Een zaakje in stoffen, garen en band. Een klein magazijn vol breigerei, borduurvoorbeelden en andere textiele werkvormen. Naast de open deur op de stoep stond een rek met knotten wol in alle soorten en kleuren.

Op de etalageruit waren naast elkaar een aantal promotiecovers van het blad *Katia* bevestigd, een tijdschrift dat duidelijk bestemd was voor de breiende jonge moeder en haar kind. Binnen zag ik drie vrouwen in gesprek. En ineens schoot mij de naam Lena Makkellie te binnen. Lena Makkellie, met haar hagelwitte tanden en haar ma-

honierode haar. Zou dit de winkel zijn waar zij ooit haar stof, garen, band en zwarte glimmende knopen had gekocht? Ooit, wanneer? Ik rekende het uit, achtendertig jaar geleden. Het zou kunnen, want ze woonde hier in de buurt, hierachter, op de Burgwal. Sommige adressen vergeet men niet meer, zeker niet als men er bijna een kwartier in een taxi voor de deur heeft staan wachten.

Met mijn fiets aan de hand stak ik de straat over en spiedde door de etalage en langs de reclameposters naar binnen, waar ik de vrouwen nu luid hoorde lachen. Het was daar een gezellige boel, vrouwen onder elkaar. De opwelling om de zaak te betreden en te vragen of deze winkel in 1975 ook al had bestaan, wist ik te onderdrukken. Wat maakte het nog uit?

Maar in plaats van naar huis te fietsen en de maden daar in de koelkast te zetten, begaf ik mij, bijna als vanzelf, via de oude stadspoort en over de ventweg langs de Amsterdamsevaart in de richting van De Zoete Inval, de spoorwegovergang bij Haarlemmerliede. Ik ging in een gestaag laag tempo, aangezien mijn geheugen in opflitsende herinneringen mijn aandacht steeds meer begon op te eisen. Het was ineens alsof ik over mijn handelingen nog maar gedeeltelijk controle had.

In de zomer van 1975 was de periode van een jaar, waarvoor ik in overleg met de school onbetaald verlof had opgenomen, bijna verstreken. Dit verlof had ik destijds nodig om naar Super 8-filmpjes van het merk Color Climax te kunnen kijken, die ik met een ratelende projector en een glas whiskey in mijn hand afdraaide in de bezem-

kast van een tijdelijke flat, ergens in Schalkwijk. In flats woont men als het niet anders kan. Eigenlijk wilde ik in die tijd de klok rond bezopen zijn, maar dat haal je niet, want ergens halverwege de dag of de nacht val je in slaap en waar je dan wakker wordt is nogal eens een verrassing, om het woord ontzuivering maar te vermijden. Vaak was dat bij Carla Zuidam, in de Ravelingsteeg, maar niet zelden elders en soms in mijn eigen bed. *Let me shipwreck between your thighs*, verzuchtte de dronken zeeman, Sinbad Sailor uit *Under Milk Wood*.

Op de hoek van de Kleine Houtstraat en de Gedempte Oude Gracht bevindt zich café Van Egmond, nog altijd een der bekendste kroegen van Haarlem. Een kleine lokaliteit, waar geen biljart kan staan en sober van inrichting. Ik kom er niet meer, maar in het cursusjaar 1974-1975 werd daar 's middags verdovend veel getoet. Een welkome afleiding, halverwege een verprutste dag. En 's avonds was het *open season*, waar het vrouwen betrof, hetgeen in mijn zelfopgelegde therapie eveneens goed te pas kwam. Slechts in de fotogenieke Kees Feenstra, die niet alleen voor elke shoot een passende grimas klaar had, maar ook bij elk charmeoffensief aan de bar de gladste babbels, moest ik mijn meerdere erkennen. Al waardeerden wij elkaar stilzwijgend, geloof ik.

En zoals ik in die tijd als vast adres Carla Zuidam had, zo had Kees Feenstra Lena Makkie. *Semper infidelis*.

Bij de kruising van de Prins Bernhardlaan en de snelweg naar Amsterdam twijfelde ik of ik mij niet moest verzetten tegen deze zinloze tocht, maar wachtend voor het

stoplicht, raakte ik ervan doordrongen dat het hier toch een geboden bezoek betrof.

Sommige bezoeken, meestal aan geboortehuizen, graven, of in ander opzicht historische plaatsen, zoals musea of bouwwerken, legt men af uit cultureel besef of bewondering, uit eerbied of ethisch benul. Dergelijke bezoeken zijn 'geboden'.

In 1975 was Lena Makkellie zevenentwintig en stak ze in een mooi vel. Ze werkte als receptioniste in de Waarderpolder, bij een bedrijf in bouwmaterialen, maar op vrijdag- of zaterdagavond zat zij aan de bar in het café meestal vrolijk te lachen, met een gebit dat zelfs in de zomer nog aan sneeuw deed denken.

De exacte datum weet ik niet meer, maar het was een maand ongeveer voordat ik mijn werkzaamheden als leraar Engels zou moeten hervatten en een avond die zo warm was dat een aantal bezoekers buiten op de stoep stond te drinken.

Kees Feenstra had zich naast Lena aan de bar geposteerd, terwijl hij als een kiekendief rondspiedde naar nieuwe prooi. *He liked whatever he looked on and his looks went everywhere.* Ikzelf zat met drie andere losers aan een half nat tafeltje te dobbelen. En terwijl de lederen beker met doffe klappen van hand tot hand ging, hechtte mijn blik zich steeds frequenter aan de kuiten van Lena Makkellie, die in het schaarse licht onder de bar, bloot en bleek, voordelig tot hun recht kwamen. Volgens mij had Lena Makkellie in augustus 1975 de mooiste kuiten van heel Zuid-Kennemerland.

Ze zag er die avond bovendien extra feestelijk uit, Lena, in een rode zomerjurk met kokette pofmouwtjes en een wit roesje rond haar hals. En allengs begon mijn belangstelling voor het pokerspel te vervagen en raakte ik in de ban van Lena en haar contouren. Ik verloor de dobbelronde en gaf te kennen dat ik stopte. Om bij de barkeeper van dienst – die avond was dat Paul van Egmond zelf – drie bier te bestellen, wrong ik me langs het lichaam van Lena aan de bar, waarbij ik mijn hand even in haar zij legde en enige beleefde druk uitoefende op de zachte ronding onder haar ribben.

Met een schokje verschoof ze op haar kruk en keek om.

‘Oh, hallo... Victor. Gaat het?’

‘Prima zo, Lena, dank je wel.’

En zonder dat Kees Feenstra het kon zien, gleed ik met de knokkels van mijn hand een paar maal langzaam op en neer in de geul van Lena’s rug.

‘Heb je die jurk zelf gemaakt?’ hoorde ik toen.

En Lena: ‘Kan je dat zien dan?’

En Kees, op spottende toon: ‘Nee hoor, hoe kom je erbij?’

Hij begon wat schutterig te lachen en uit mijn ooghoeken zag ik dat hij haar een kus wilde geven, maar Lena trok haar hoofd schuin weg en hief afwerend haar hand.

‘Wat ben jij een hufter, zeg...’ viel zij toen uit, waarop het gezicht van Kees prompt tot een valse grijns vertrok. Hij dronk zijn glas in één teug leeg, zette het met een driftige tik op de bar en verliet het café.

Exit Kees.

De kiekendief in zijn wiek geschoten.

Maar ook Lena was ontgaan, dat kon ik zien. Ze had zich naar de bar toegedraaid en staarde voor zich uit, ging met haar hand langs haar wang. Opende haar tas. Zocht er iets in dat ze niet vond. Sloot de tas. En staarde toen opnieuw voor zich uit.

Ik zette de drie bieren voor de winnaars aan het tafeltje achter me neer en liep om Lena heen.

‘Mag ik jou iets aanbieden, Leen,’ begon ik, terwijl ik me op de vrijgekomen kruk naast haar hees. ‘Maar geen sterkedrank,’ voegde ik met opgestoken wijsvinger toe, ‘want dan wil je weer op de bar gaan dansen en haal je je kuit weer open in de spoelbak.’

Haar zwakke glimlach mislukte.

‘Doe maar een witte wijn... alsjeblieft...’ antwoordde ze vlak.

Ik wenkte Paul opnieuw en gebruikte de afstandsbediening, door eerst op Lena’s glas te wijzen (witte wijn), daarna met duim en wijsvinger een kantelende beweging te maken (whiskey), gevolgd door een v-teken (dubbel), waarna ik mijn hand op Lena’s arm liet neerdalen.

‘Wat zie jij er vanavond stralend uit, meisje,’ begon ik plagerig.

Ze keek me nu strak aan.

Bespeurde onraad.

‘Dat is een heel mooie jurk, die jij daar aan hebt, Leen.’

Ze duwde bruusk mijn hand weg.

‘Begin jij ook al...?’

‘Nee, joh, kom op. Ik hoorde toevallig wat die lulhannes net tegen je zei en ik vind je jurk heus heel mooi en bovendien ben ik ook nog gek op rozen, alles compleet.’

‘Meen je dat...?’

Ik knikte tweemaal, met gesloten ogen van eerlijkheid.

‘Echt, hij is helemaal goed, liefje, die sukkel heeft gewoon geen smaak.’

‘We hadden al eerder woorden... wat een rotavond.’

Hier zweeg ze, overwoog kennelijk of ze me over de reden van die onmin zou inlichten, maar deed het niet.

‘Zal ik hem voor je in het Spaarne duwen?’

Een flauw grapje, inderdaad, dat dan ook geen enkele uitwerking had. Even was ze heel ver weg, zag ik, en ik begreep dat er veel meer gaande was.

Paul bracht onze glazen, waarbij hij even naar mij knipoogde. Hij was een opmerkelijke barkeeper, dat viel niet te ontkennen.

‘Nou, proost, op je nieuwe jurk, meissie,’ zei ik, terwijl ik mijn glas omhoogstak, ‘en laat die kerels toch allemaal doodvallen.’

Ze keek me even aan en trachtte opnieuw te glimlachen.

It was a half-smile that died upon her face.

‘Het liefste was ikzelf dood, weet je dat...’

Ik keek toen pas goed naar haar jurk. Het was een jurk die in de zomerwind heus wel zou willen opwaaien, maar daarvoor te stug was en een roosmotief vertoonde dat onregelmatig terugkwam, maar nooit op zichzelf aansloot. Het waren rozen, maar ze waren te groot. En de knopen waren niet de goede knopen. Het waren zwarte knopen, die glommen in het licht van de kaarsen op de bar en daardoor extra groot leken en extra verkeerd. En dan die witte roesjes langs de pofmouwtjes en de hals... En toen zag ik het ook, of ik wilde of niet: die jurk was huisvlijt van het ergste soort.

Ze had die stof zelf uitgezocht en die roesjes ook, ze had een modeblad geraadpleegd voor het model en een patroon gemaakt en de stof secuur langs de krijtlijntjes geknipt en alles in elkaar gezet op de naaimachine van haar moeder, of erger nog, de naaimachine die ze van haar moeder had gekregen, voor haar verjaardag... Voor haar uitzet. Ze was begonnen met eenvoudig verstelwerk, daarna hemdje en bloesjes en uiteindelijk... een hele jurk...

Ik kreunde onhoorbaar, want ik werd plotseling overmand door twee extreme gevoelens van tegenovergestelde aard. Enerzijds voelde ik een knagend mededogen met haar en het mislukte project, maar anderzijds wilde ik die lelijke jurk van haar lichaam scheuren en haar langdurig overheersen. Een nacht lang. Alleen zo kon ik de smadelijke vernedering van dat kledingstuk wegnemen en haar de warme begeerlijkheid teruggeven die nu bedekt werd en verhuuld. Zoiets. Ik wist het niet precies, misschien maakte ik mezelf maar wat wijs en wilde ik haar gewoon... nu ja, forniker, zoals geboden was, en wat nog niet eerder had plaatsgevonden en waartoe mij nu een uitgelezen kans geboden werd.

Als Kees Feenstra terugkwam was ik verslagen, dat wist ik, maar te vroeg iets voorstellen was riskant, omdat ze evident op zijn terugkeer wachtte. Zijn terugkeer en zijn excuses, waarnaar ze vermoedelijk hunkerde. Maar al die tijd naast haar aan de bar blijven zitten en proberen een gesprek gaande te houden, in de hoop dat Kees elders zou scoren en niet zou terugkomen, was een beschamend zwakgebod.

Hoe zou Choderlos de Laclos dit aanpakken?

Of, misschien beter nog: Iago?

‘Wie weet, Leen,’ zei ik aftastend, misschien komt Kees zo wel terug, om zijn excuus te maken.’

‘Ja, wie weet,’ antwoordde ze schamper.

‘Dan moet je zijn verontschuldiging wel accepteren, vind ik.’

‘Nou, mooi niet!’

‘Iedereen gaat weleens in de fout, Lena.’

Ze snoof nu, of snikte licht.

Even overwoog ik iets heel ingewikkelds te bedenken, om haar daarmee in een voor mij voordelige verwarring te brengen, maar de kunst is juist om die verwarring in zo eenvoudig mogelijke bewoordingen te stichten.

Het kwam eigenlijk hierop neer dat die vreselijke jurk van haar mij op een verknipte manier opwond. Ik raakte verhit van het idee dat in zoiets lelijks zoiets moois verstopt zat. Zou ze die jurk misschien opzettelijk zo hebben gemaakt? Met voorbedachten rade? Niet als kledingstuk, maar als verlokking, ongeveer zoals de heks uit *Hans en Grietje* haar pannenkoekenhuisje?

‘Ik weet het goed gemaakt, Lena Makkellie,’ opperde ik toen monter, ‘we nemen er nog één en daarna ga ik je opbeuren.’

‘Je doet je best maar...’ viel ze eerst uit, maar direct daarop legde ze haar hand op de mijne en zei ze zacht en vriendelijk: ‘Nee, sorry hoor, zo bedoel ik het niet. Ik ben gewoon van slag.’

‘Geeft niks, Lenie, ik ga een taxi bellen. Ik heb het eerlijk gezegd hier wel gezien. Al dat domme gekakel en die

vieze rook. Ik heb zin in lekkere, rustige muziek, met een kaarsje en een glaasje goeie wijn. In plaats van dit bocht. Kom, ga met me mee, dan laat ik je mijn flat zien.'

Ze keek me aan, zonder te antwoorden.

Liet mijn voorstel op zich inwerken.

Maar mijn nogal doorzichtige versierpoging afwijzen deed ze niet.

'Waar woon je eigenlijk?'

'In Schalkwijk, bij het winkelcentrum, dertien hoog.'

Ik wachtte tot Paul weer in onze richting keek, draaide toen mijn wijsvinger rond bij mijn oor en liet hem het woord TAXI liplezen.

'Je kunt hier ook tot sluitingstijd op Kees blijven zitten wachten, Lena, maar dan speel je hem precies in de kaart, en ik weet niet of hij dat vanavond wel verdient.'

Haar vingers punnikten besluiteloos.

'Daarvoor ben je veel te speciaal.'

Doortastend blijven handelen was nu het devies.

Niet overdrijven, maar wel aandringen en iets bieden.

De zaak stond nu op scherp, maar het bleef een gok.

Eén moment overwoog ik om met een schelpenverzameling aan te komen, die bestond uit allerlei exotische soorten, een troef waarmee de schrijver en Nobelprijskandidaat Cees Nooteboom een paar jaar tevoren mijn studievriendin en cabaretière Aggie Terlingen had trachten te paaien, aan de bar van kunstenaarssociëteit De Kring in Amsterdam, en waarop zij spontaan in de lach was geschoten.

'Maar hoe kom ik dan terug?' wilde Lena toen weten.

The plot may thicken now, dacht ik, terwijl ik antwoordde: 'Met een taxi natuurlijk,' en met onbedoelde

dubbelzinnigheid voegde ik toe: ‘Of dacht je soms dat ik je liet lopen?’

‘Oké, Victor, ik ga met je mee, waarom ook niet!’

En even later, toen de koplampen van een zwarte Mercedes buiten zichtbaar werden, ging Lena mij voor, terwijl het slot van Mark Antony’s speech uit *Julius Caesar* mij door het hoofd ging: *Mischief, thou art afoot, take thou what course thou wilt.*

Een man neukt het liefst met de vrouw van zijn rivaal.

Afrekenen hoefde niet, want volgens afspraak werd ik bij iedere overschrijding van honderd gulden gewaar-schuwd.

Carla Zuidam niet gezien.

Misschien had Kees Feenstra wel bij haar aangebeld, ik hoopte het. Het zou alles later een stuk gemakkelijker maken, dacht ik toen nog.

Ik gaf de taxichauffeur mijn adres, Robert Kochlaan, de eerste torenflat na de Edward Jennerstraat, maar toen de wagen aan het eind van de Gedempte Oude Gracht rechtsaf langs het Spaarne koerste, pakte Lena een paar van mijn vingers vast en boog zich naar me over.

‘Ik wil je wat vragen, Victor...’ fluisterde ze, onhoorbaar voor de chauffeur. Ik trok mijn wenkbrauwen op en legde mijn oor tegen haar wang. Het kwam hierop neer dat ze eerst nog even langs haar huis wilde gaan, om iets anders aan te trekken.

En ik fluisterde terug dat dat voor mij niet hoefde (want wat ze aanhad ging toch uit) maar toen ik haar daarna aankeek knikte ze vastbesloten.

‘We gaan eerst nog even langs de Burgwal, chauffeur.’

‘Geen probleem, heer, het is op de route.’
Heer, geen fooi dus.

De Burgwal is een ongemakkelijke plaats om een grote auto lang te laten wachten en als ik ergens een hekel aan heb dan is het wel een gesprek aanknopen met een taxichauffeur. Voordat je het weet slaat een van de twee de ander zijn hersens in. En een kwartier zwijgen in een stilstaande taxi lijkt eerder een uur. Maar Lena’s uitleg was koosjer. Ze moest nog iets voor haar moeder doen, zei ze, waarnaar ik verder niet durfde te vragen. Ze droeg nu strakke jeans en een mooie open bloes, duidelijk niet van eigen fabricaat.

*

‘Jezus, wat woon je hier mooi, Victor!’ riep ze uit, toen zij over de lichtjes van de oude stad in de verte uitkeek. ‘Je kan de Bavo helemaal zien.’

‘Dat komt omdat je hier zo hoog zit, hè,’ zei ik droog.
‘Nee, man, geweldig! En wat is het hier groot!’

De flat was inderdaad ruim bemeten en geschikt voor een moeder, een vader en twee kinderen, die ik allebei had kunnen hebben. Een van de slaapkamers had ik als werkruimte ingericht, maar van werken was niet veel gekomen. Niets eigenlijk.

Gedurende dat hele jaar had ik welgeteld één gedicht gemaakt, dat ik, als een brevet van onvermogen, ingelijst in de woonkamer had opgehangen.

Ik leidde haar rond, maar hield de bezemkast gesloten.

We eindigden op het grote balkon, waar ik in de zoele nachtlucht mijn arm om haar heen sloeg.

‘Het lijkt wel of daar brand is...’ zei ze, terwijl ze zich onder mijn arm wegdraaide, haar beide handen op de reling plaatste en in zuidoostelijke richting tuurde.

‘Die oranje gloed, bedoel je, daar in de verte? Dat is Schiphol.’

De vraag of ze de zee van licht die de luchthaven Schiphol verspreidde werkelijk interessant vond, of mijn hand op haar schouder vervelend, kon ik niet beantwoorden, daartoe was de situatie waarin wij ons bevonden nog te onduidelijk.

Ze boog zich nu voorover en keek recht naar beneden.
‘Allemachtig, wat een diepte!’

‘Het is dertien hoog,’ herhaalde ik nog maar eens.

‘Ik voel het waarachtig in mijn buik, weet je dat?’ En toen: ‘Je zou er haast ideeën van krijgen.’

‘Ja, laatst dacht ik zelf ook even dat ik kon vliegen. Gelukkig is whiskey maar whiskey en geen lsd.’

We gingen weer naar binnen en terwijl ik in de keuken een fles witte wijn opende, klonk haar stem uit de woonkamer: ‘Ik heb ook een konijn gehad, vroeger, die heette Pino.’

Ik staakte mijn bezigheden met gefronst voorhoofd, maar begreep toen dat ze voor het ingelijste gedicht stond en bereidde me voor op meer. En ja hoor...

‘Vond je vrouw dat zo erg van die twee konijnen, dat ze dol werd?’

Ik liep naar binnen, zette haar glas op de tafel en schonk in.

‘Hij is niet zo koud, wil je er een blokje ijs in?’